

השיבה

בבש

גליון 52

מוסרי התורה ממרן המשגיח הגה"צ רבי בנימין פינקל שליט"א

דברים שנאמרו בהיכל הישיבה הק' לרגל היא"צ למורנו ראש הישיבה הגאון הגדול רבי רפאל הלוי שמואלביץ זצוק"ל

ונאמרו בזה הסברים רבים ויתכן לומר ע"פ מה שלמדנו באבות אין כבוד אלא תורה, כלומר, הם לא התייחסו למה שהשני אומר, לדעה של השני, אין כבוד אלא תורה, צריך לעניין אותי כל מה שאני שומע מהחברותא או מהחבר ראשית כל להתייחס ולהחשיב את דבריו ואח"כ להתנוכח. הזכרנו שמרן הגר"י סלנטר זצ"ל כותב במכתב שצורת הלימוד צריכה להיות 'גיפטיג' - מלשון ארס נחש - רבי ישראל הרי בא ללמד את כלל ישראל על מידות טובות, ² אבל כשזה נוגע ללימוד התורה אומר רבי ישראל שצריך ללמוד בצורה ארסית, עם כל עבודת המידות הלימוד צריך להיות בריתחא. מסופר על תלמידי רבי ישראל שהתחילו ללמוד בצורה שכל אחד לומד לעצמו ללא וויכוחים וריתחא דאורייתא היות ורצו ללמוד לשמה ללא שום נגיעה, אמר להם רבי ישראל את הלשמה אני רואה כאן אבל את התורה לא רואים, לימוד התורה חייב להיות בצורה של אש קודש.

השילוב הנכון למידות טובות בלימוד התורה

ומה המקום א"כ למידות טובות בזמן הלימוד, אם צריך לנהוג בשלהבת אש קודש מה המקום למידות טובות.

את השילוב הזה של לימוד התורה בצורה הנכונה ריתחא דאורייתא ומידות טובות ראינו אצל מרנן ראשי הישיבה זצוק"ל, מרן רבי אליעזר יהודה, מרן רבי חיים, מרן רבי נחום ומרן רבי רפאל, אותו יסוד אצל כולם, ונסביר את הענין.

הלימוד צריך להיות בצורה שאם אני מבין סברה אני חייב לומר אותה לחברותא, לא לוותר ולעמוד על מה שאני מבין, אבל בד בבד חייבים גם לשמוע את השני, ולהתייחס לדבריו, אם אחד לא מקשיב לשני גם אם הוא פחות בעל כשרון או מתמיד ממנו זה כבר חיסרון במידות טובות.

ובנוסף אם לאחר הוויכוח אני רואה שהשני צדק, קשה להודות בזה ובפרט אם הוויכוח היה בפני רבים וקשה להודות בטעות, אבל אם אני רואה שהשני צדק אני צריך לבוא ולומר לו, טעיתי, אתה צודק, זה ניסיון זה לא כ"כ נעים, אבל זו הצורה לזכות ללימוד התורה, תורה ומידות טובות משולבות יחד.

רבי רפאל זצ"ל כשהיה מדבר בלימוד היה כולו אש קודש, אש להבה, בוער, רוח סערה, וכך גם דיבר כשלמד עם תלמידים חדשים בישיבה, רבי רפאל היה בר פלוגתא אמיתי, אם בחור אמר סברה טובה רבי רפאל היה שמח אתו מאוד, אבל אם אמר סברה לא נכונה זה כאב לו, איך בן תורה יכול לומר סברה כזאת.³

ולא פעם היה שלאחר וויכוח עם תלמיד רבי רפאל חזר למחרת ואמר לבחור, חשבתי בלילה על מה שאמרת ואתה צודק, בדקתי שוב את הדברים ואני חושב שאתה צודק, (זה לא היה כ"כ מצוי כיוון שלא היה שכיח שרבי רפאל לא היה צודק, אבל כשזה כן קרה הוא מיד אמר טעיתי), אצל רבי רפאל ראינו את שני הדברים יחד, את הצורה איך לומדים, והשילוב של מידות טובות.

אנחנו נמצאים ביא"צ של מורנו ראש הישיבה האהוב והאהוב הגאון רבי רפאל שמואלביץ זכר צדיק לברכה, ויש לנו הרבה מה ללמוד ממנו, מידי שנה אנחנו משתדלים לעמוד על מידותיו ולו במקצת וללמוד ממנו ולהמשיך את הרוח חיים שלו, את עמל התורה ובין אדם למקום ובין אדם לחברו, את ההתייחסות לזולת, מידת האמת.

מי שזכה לראות את רבי רפאל ראה מה זה ברא כרעיה דאבוה, ראו עליו את הגדלות שלקוחה מהסבא קדישא האבא שלו מרן ראש הישיבה רבי חיים זצוק"ל, הלב הטהור, ליבם של כלל ישראל, השילוב של התורה והמידות הייתה עד להפליא כמה שזה השלים אחד את השני.

מי שאינו יודע תורה אינו שלם במידות

המשנה באבות אומרת, (פ"ג מ"ז), רבי אלעזר בן עזריה אומר אם אין תורה אין דרך ארץ, אם אין דרך ארץ אין תורה.

ומבאר רבנו יונה, אם אין תורה אין דרך ארץ, כלומר מי שאינו יודע תורה אינו שלם במידות של דרך ארץ, כי רוב המידות הטובות שיש בדרכי העולם בתורה הם, כמו והעבט תעביטנו, הענק תעניק לו, מאזני צדק אבני צדק וכמה וכמה כיוצא בהם, אם כן בלא תורה לא יהיו דעותיו שלמות בדרך ארץ. אם אין דרך ארץ אין תורה, ר"ל שצריך תחלה לתקן את עצמו במידות, ובזה תשכון התורה עליו שאיננה שוכנת לעולם בגוף שאינו בעל מדות טובות, לא שילמוד התורה ואחר כך יקח לו המצות כי אי אפשר. ע"כ.

תורה ומידות משלימים זה את זה, וזו היא הדרך להגיע לשלמות, רבנו יונה מסביר שדרך ארץ זה מידות טובות, ובלי תורה לא שייך להגיע למידות טובות, וגם אם אנחנו רואים שיש אנשים נחמדים וטובים שלא לומדים, צריך לדעת שאין להם שלמות במידות טובות, לא שייך להגיע לשלמות במידות טובות ללא תורה.¹

ההתייחסות לזולת - מקנייני התורה

הגמ' בתענית (ז, א) אומרת, אמר ר' חנינא הרבה למדתי מרבתי ומחברי יותר מרבתי, ומתלמידי יותר מכולן, ומה הפשט בזה איך אדם מקבל מתלמידיו יותר מרבו, הביאור הוא, כשאדם אומר שיעור והתלמיד שואל שאלה, והוא מקשיב ומתייחס לתלמידו, הרי הוא מחשיב את דברי התלמיד, התלמיד מלמד את הרב להתייחס לדברי השני, ההתייחסות הזאת היא חלק מקנייני התורה.

ולא רק מצד מידות טובות צריך להתייחס ולהחשיב את מה שהשני אומר, אלא זה חלק הכרחי בשביל לזכות לתורה, כך היא הצורה לקנות תורה.

כשלומדים עם חברותא ומדברים בלימוד עם חברים צריך לשמוע מה שהשני אומר, אח"כ אפשר להתנוכח, אבל קודם כל להקשיב לשני.

ואפשר להסביר בזה את התביעה שהייתה על תלמידי רבי עקיבא, שלא נהגו כבוד זה בזה, ולא כתוב שחלילה התקוטטו או פגעו, אלא לא נהגו כבוד,

1 הגאון מסביר פשט בפסוק יערוף כמטר לקחי, שכמו שהמטר מצמיח את מה שזורעים באדמה כך התורה מצמיחה את מידות האדם, אם לאדם יש מידות טובות התורה מצמיחה לו מידות יותר ויותר טובות, וכן הוא בהפך.

2 הגאון כותב, שעיקר חיוב האדם הוא להתחזק תמיד בשבירת המידות, ואם לא, למה לו חיים. (משלי ד, ג). ודברי הגאון מפחידים נורא, הרי לא מדובר על פורק עול כי אם על אחד שיושב ולומד כל היום ועליו הגאון אומר שאם לא עוסק בשבירת המידות למה לו חיים.

3 מי לא זוכר את רבותינו ראשי הישיבה זצוק"ל איך שהיו מרוממים ע"י המחמאות שלהם בשיעור את הבחורים, רבי חיים ורבי נחום וכך גם רבי רפאל היו מרוממים בחור ע"י מחמאה כשהוא אומר סברה טובה.

עמידה בניסיון

אני רוצה כעת לעבור לדבר על נקודה נוספת, אני לא חורג מהנושא אלא מוסיף. המסילות ישרים מביא שעיך תכלית האדם זה לקיים את המצוות ולעמוד בניסיון, ה' צדיק יבחן, והאלוקים ניסה את אברהם, כל התכלית זה לעמוד בניסיון.

הרמב"ן מאריך לבאר מה היא מהות הניסיון ונראה את דבריו. (בראשית כב, א), ענין הניסיון הוא לדעתי בעבור היות מעשה האדם רשות מוחלטת בידו אם ירצה יעשה ואם לא ירצה לא יעשה יקרא ניסיון מצד המנוסה.

אבל המנסה יתברך יצווה בו להוציא הדבר מן הכח אל הפועל להיות לו שכר מעשה טוב, לא שכר לב טוב בלבד דע כי השם צדיק יבחן, כשהוא יודע בצדיק שיעשה רצונו וחפץ להצדיקו יצווה אותו בניסיון, ולא יבחן את הרשעים אשר לא ישמעו והנה כל הניסיונות שבתורה לטובת המנוסה.

וכן אנו מוצאים בפרשת ראה (דברים יג, ב), כי יקום בקרבך נביא או חלם חלום ונתן אליך אות או מופת, ובה האות והמופת וכו' לא תשמע אל דברי הנביא ההוא או אל חלום החלום ההוא כי מנסה ה' אלוקים אתכם לדעת הישכם אוהבים את ה' אלוקים בכל לבבכם ובכל נפשכם.

התורה מסבירה מדוע נביא שקר מביא אות ומופת, בכדי לנסות אותנו, לדעת הישכם אוהבים את ה', גם אם נביא מביא אות ומופת ואומר ללכת לעבוד ע"ז, אסור לשמוע בקולו, כי מנסה ה' אתכם.

נס להתנסות

יש משמעות נוספת לניסיון, נתת ליראך נס להתנסות, ושאל נס, ניסיון מלשון לרומם, אדם שעומד בניסיון מתרומם, ומן הראוי להגיד ווארט ששמעתי מאאמו"ר זצוק"ל שאמר בשם מרן הגר"י סרנא זצ"ל, כתוב אל תביאנו לא לידי ניסיון ולא לידי ביזיון, מה הקשר בין הבקשות הללו, אל תביאני לידי ניסיון כי אם לא נעמוד בזה יהיה ביזיון.

שמענו רבות ממרן ראש הישיבה רבי חיים זצ"ל וכן האריכו בספרי היראה, כי אדם שמקבל ניסיון הקב"ה נותן לו כוחות להתמודד ולעמוד בניסיון, וזה התפקיד בחיים לעמוד בניסיון, ומדוע א"כ אנחנו מבקשים אל תביאנו לידי ניסיון, הפשט הוא, אחד הדרכים לעמוד בניסיון זה לבקש אל תביאני, יראת שמים מחייבת לבקש שלא לבוא לידי ניסיון מחשש שמא נכשל, אבל בשעת ניסיון וודאי שמקבלים כוחות.

ידוע המעשה שהיה בבריסק על אחד מהעשירים הגדולים שפיזר ממון רב לצדקה וירד מנכסיו, וודאי שאין טרונאי כלפי שמיא אף פעם, אבל רצו להבין פשט וזה מותר, כמו שרוצים להבין פשט בסוגיא כמו שתוס' שואלים וא"ת, לשאול למה זה אסור, אבל להבין מותר.

ואמר מרן הרב מבריסק ווארט עצום, הצדיק הזה ירד לעולם לעמוד בניסיון העוני וניסיון העושר, זה היה התפקיד שלו, את העושר הוא עבר בהצלחה עכשיו צריך לראות מה עם החלק השני, עוד ניסיון עוד מאבק, בשביל זה באנו לעולם.

בעת חדותא המשלתי משל על ניסיונות, יש מושג של לולין, התפקיד של הלולין הוא לעבור על חבל דק שהולך בין ההרים ומתחת לחבל יש צוק עמוק, אלפי אנשים באים לראות, אנשים אוהבים מתח, (המתח שלנו הוא בשאלה של הרשב"א ובתשובה, אבל יש כאלו שזה המתח שהם אוהבים),

אם הלולין יסטה במשהו מהחבל הוא יהיה כמו השעיר לעזאזל, ובכדי להצליח לעבור הוא נעזר במשקולות שתופס בהם, ואם יבקש הלולין משקולות חדשים וטובים יותר וודאי שיתנו לו, וכן בקשות שונות שיבקש בשביל שיוכל לעבור וודאי שיתנו לו, כגון שיהיה שקט מוחלט באזור וכו' וכו'.

אבל אם הוא יבוא ויאמר אני מוכן לעבור על החבל בתנאי שיתנו לי חבל ברוחב שתי מטר עם מעקה בצדדים ואז אני עובר, את זה הוא כמוהו לא יקבל, את זה כל אחד יכול לעשות.

מורנו רבי רפאל שמע את המשל הזה וניגש אלי ואמר לי, אני קונה את המשל

הזה, ברגע שאמר לי את זה המשל נהיה יקר אצלי, רבי רפאל קונה את זה...

לעמוד בניסיון עם הכוחות והכילים שלנו

אדם צריך לדעת אתה עובר את העולם הזה עם הניסיונות שיש בעולם הזה, מה החכמה לומר אם היה לי ככה וככה הייתי מצליח לעמוד בניסיון זה לא חכמה, התפקיד שלך הוא להצליח ולעמוד בניסיון כפי מה שאתה ובכוחות שיש לך, ואתה יכול להצליח כי הקב"ה נותן לך כוחות לזה.

ידוע שהגיע פעם רבי נפתלי אמסטורדס לרבו מרן הגר"י ואמר לו רב'ה, כל החיים אני שואף לשלמות, לגדלות, אבל אם היה לי את הראש של מרן השאגת אריה, את הלב של היסוד ושורש העבודה, את המידות של הרב'ה אז הייתי מגיע לשלמות.

אמר לו רבי ישראל לא, הקב"ה רוצה את הראש של ר' נפתלי, את המידות של ר' נפתלי ואת הלב של ר' נפתלי, בכוחות שלך אתה צריך לעבוד ולהגיע למה שאתה, וזה לא סותר לשאיפות, אדם צריך שיהיו לו שאיפות לגדלות, אבל צריך לעבוד עם הכוחות שלך.

דוגמא נוספת, כיום לא כ"כ מצוי אבל בעבר זה היה מצוי יותר שאבא יבקש מהבן למה לך ללמוד בישיבה לך תלמוד מקצוע ויהיה לך פרנסה, אבל הבחור רוצה ללמוד תורה והוא מגיע לישיבה בלב כאוב הוא רוצה ללמוד אבל הבקשות מהבית מפריעות לו.

ולציוו יושב בחור בן חו"ל שאביו אמר לו, אני רוצה שתהיה גדול בישראל, לך לארץ ישראל תלמוד בישיבה ותהיה בן תורה אמיתי, הבחור קשה לו, הוא רוצה ללמוד ליד הבית, מתגעגע להורים, שני הבחורים הללו יושבים ולומדים יחד ללא חשק, זה רוצה ללמוד ובבית מפריעים לו, זה לא רוצה ללמוד ובבית רוצים.

רבש"ע למה לא בראת לאבא הזה את הבן הזה, זה היה יכול להיות שלמות, לא, זו היא העובדה שלו וזו העבודה שלו, אם גם הוא רוצה ללמוד וגם ההורים מה החכמה, באנו לעולם יש קשיים צריך לעמוד בהם, הניסיון שלך הוא לעמוד במקום הזה עם הקושי הזה ושם להצליח.

ריתחא דאורייתא, מידות טובות ועמידה בניסיונות

נסכם מה למדנו היום, למדנו מה זה עמל התורה, יגיעת התורה יחד עם מידות טובות, שילוב התורה והמידות, מידת האמת והענווה, התייחסות לכל אחד, אכפתיות מכל אחד.

ידוע הכאב שהיה לרבי רפאל מהכאב של הזולת, והבכי שהשתתף בקושי של השני, וכן ראינו אצל אביו מרן ראש הישיבה רבי חיים זצוק"ל, בכיות על צער הזולת, זה היה נורא ואיום, ומצד שני שמחה בשמחת חברו, זה הכל ממידות טובות אבל לא רק מידת הרחמים אלא מהתייחסות לכל אחד, צריך ללמוד מהם את מידת התייחסות.

המידות האלו של התייחסות לזולת ואכפתיות לזולת, לכל צלם אלוקים וק"ו לבן תורה, צריך שתהיה אכפתיות, מה שהוא אומר צריך להיות מעניין וחשוב, השילוב הזה של תורה ומידות ועמידה בניסיון בכל מצב, מביא לשלמות, זה מה שמלמדים פה בישיבה וזה מה שצריך ללמוד.

אנחנו מבקשים מהקב"ה שהצדיקים ימליצו יושר בעדנו, צריך כ"כ הרבה רחמי שמים ובפרט כעת אחרי הפיגועים הנוראים שהיו ה"י, רבי חיים, רבי נחום ורבי רפאל בכו כ"כ הרבה על צערן של ישראל, הבכיות היו נוראיות, וכן גם התפילות שלהם.

כל אחד יתחזק בשלו ויתפלל שלא יהיו צרות ואסונות, והקב"ה יפר עצת אויבנו ויקלקל מחשבותם, ונוסיף עוד עמל התורה שזה דוחה את האויב, עוד מידות טובות, רבי חיים זצ"ל אמר פה בישיבה, שבכח היחיד ששובר מידות להציל רבים.

הקב"ה יעזור שנזכה לראות בישועתן ונחמתן של ישראל, והצדיקים ימליצו יושר על כולם, ונזכה לעבוד את הקב"ה בשלמות, ביראה, בשמחה ובטוב לבב.

4 מרן הגר"י בלאזר כתב צוואה שלא להספידו, ולר' נפתלי היה טענה על ר' איצ'לה למה ציווה שלא להספידו הרי יש מזה התעוררות גדולה, והיה נידון שלם אם להספיד או לא, אני לא זוכר אם שמעו בקולו בסוף. ולאחמ"כ ר' נפתלי עצמו כתב גם צוואה שלא יספידו אותו, אמרו לו רב'ה עכשיו אמרת שאתה לא מבין למה ר' איצ'לה עשה כזאת צוואה וכעת אתה עצמך כותב כך. אמר להם ר' נפתלי, את ר' איצ'לה אני לא מבין הרי יש כ"כ הרבה מה ללמוד ממנו ולהתחזק, אבל עלי אין מה לומר, פשוט שאכתוב צוואה כזו.

לע"נ רבי אהרן ב"ר ירחמיאל יצחק זצ"ל לסקר

במלאת שנתיים לפטירתו

הנוצח ע"י נכדו, ידידו ר' דוד פישל שיח'

לתרומות והנצחות:

053-4100-758

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית מרת מינה בת הגאון רבי יצחק אליעזר הלוי זצ"ל

ניתן להצטרף לקבלת הגליון בכתובת: 81513f@gmail.com